

Reality check voor lio met behulp van video

Ervaren leraren kunnen terugvallen op hun intuïtie. Maar hoe beoordeel je als beginner situaties in de klas? Lio Julie Visser ontdekte de voordelen van video: 'Het biedt de mogelijkheid tot reflectie.'

Ik was 21 toen ik aan de opleiding voor docent Engels begon, een paar jaar ouder dan de meeste van mijn medestudenten. Naast dat ik wat extra levenservaring had opgedaan, was ik naar mijn idee ook al iets verder in mijn persoonlijke groei. Maar ongeacht leeftijd maak je als docent in opleiding een professionele én persoonlijke ontwikkeling door. Je wordt geconfronteerd met de vragen: wie ben ik, wat kan ik en wat vind ik belangrijk? In het begin vond ik lesgeven spannend, moeilijk en ook vermoeiend, want ik wilde het zo graag meteen goed doen!

Tijdens de opleiding kreeg ik veel theorie en ideeën die ik in het begin allemaal tegelijk wilde uitvoeren. Inmiddels zit ik in het vierde jaar. Ik heb meer zelfvertrouwen gekregen en ben rustiger en relaxter (ook voor de klas) geworden. Ik weet beter mijn grenzen aan te geven en ook te beslissen welke doelen, werkvormen of pedagogische ingrepen ik wil toepassen in mijn les. Het afgelopen jaar volgde ik het vak Onderwijskunde en daarin keken we naar filmpjes van Didiclass, waarin je kan zien hoe

andere docenten met klassensituaties omgaan. De Didiclass-casussen gaven me de mogelijkheid te reflecteren op problemen waar ik zelf nog niet mee was geconfronteerd.

Onderwijskundige bedoelingen

Als docent moet ik elke dag kleine en grote beslissingen nemen. Een ervaren docent doet dat intuïtief. Hij weet welk doel er bereikt moet worden en hoe. Dit komt door ervaringen met eerdere lessituaties, verbanden met daar bijhorende theorie en de onderliggende principes die hij of zij daarbij gevormd heeft. De combinatie van deze drie samen noemen we de onderwijskundige bedoelingen. Zij sturen de keuzes die je maakt en bepalen hoe je bent als docent. Er spelen verschillende dingen in mee:

- Een waardeoordeel. Ik geef aan of de situatie in mijn ogen slecht of juist goed ging: 'De uitleg van de opdracht ging niet goed.'
- Gerechvaardigde ingrepen. Ik suggereer een verandering die de situatie zou kunnen verbeteren: 'Schrijf van tevoren op welke stappen je in je uitleg gaat doorlopen.'
- Leidende principes. Ik vertel hoe ik vind dat het hoort, benoem de principes die alle leerlingen moeten volgen: 'Tijdens de uitleg moet er rust in de klas zijn, de docent moet checken of iedereen oplet.'
- Het kijken naar de Didiclass-filmpjes zette mij aan het denken over welke beslissingen ik het beste kan nemen tijdens mijn lessen.

Oplossingspatronen

Als ik als docent heb besloten: ik wil duidelijk uitleggen in alle rust, dan moet ik doelgericht handelen om dit te realiseren. Omdat de situatie elke keer anders is, moet ik gereedschap hebben dat ik kan inzetten bij problemen van dezelfde aard die op verschillende manieren kunnen voorkomen. Dit gereedschap heet een oplossingspatroon. Oplossingspatronen zijn te verbinden aan alle aspecten van lesgeven, in de interactie met de

Didiclass

Didiclass is een site met videomateriaal voor lerarenopleidingen, gemaakt door de Open Universiteit en de Noordelijke Hogeschool Leeuwarden, in samenwerking met onder andere de eerstegraads lerarenopleiding van de Rijksuniversiteit Groningen. Aan elke video-casus is een specifiek thema gekoppeld, bijvoorbeeld: omgaan met wanorde. Leraar en leerlingen komen aan het woord en geven een toelichting op hun gedrag. Door de filmpjes wordt de student aan het denken gezet over zijn eigen handelen en over wat hij of zij in de praktijk allemaal kan tegenkomen. Hoe zou hij of zij zelf omgaan met een situatie? Wat is zijn rol als pedagoog, als collega in een team of als didacticus? /JV

leerlingen, zoals omgaan met wanorde, instructie en pedagogisch handelen, maar ook toe te passen op persoonlijke reflectie.

Een kenmerk van een oplossingspatroon is dat het overdraagbaar is, de docent kan op papier uitschrijven waarom en hoe hij of zij een probleem heeft opgelost. In de praktijk gebeurt dit vooral onbewust. Voorbeeld van een oplossingspatroon 'omgaan met wanorde' is wat je doet als een groepje leerlingen door je uitleg heen blijft kletsen. Je kunt je uitleg spannender maken, meer verantwoordelijkheid bij de leerlingen leggen, pedagogisch ingrijpen (zoals straf geven), ondertussen oog blijven houden voor het continu signaal... Een oplossingspatroon is dus een flexibel stappenplan, aangepast aan de situatie. Samen met de onderwijskundige bedoelingen vormt dit gesitueerde kennis.

Eigen waarden

In de opleiding wordt theorie naast praktijk aangeboden. Gaandeweg kan ik tussen deze twee steeds meer verbanden leggen en de leerervaringen die ik daarbij op doe, zijn onder te verdelen in drie niveaus of *loops*. Bij *single loop learning* gaat het om feitelijk gedrag dat erop gericht is je doel te bereiken. Ik ga bijvoorbeeld bij de deur staan om de leerlingen te begroeten, met als doel bewust contact met ze te maken. *Double loop learning* vindt plaats als ik me bewust word van de achterliggende inzichten, die kunnen leiden tot ander gedrag. Ik besef bijvoorbeeld dat het begroeten van de leerlingen zorgt voor een rustig begin van de les. Tenslotte krijg ik bij *triple loop learning* zicht op mijn eigen onderliggende principes en welk

hogere doel ik er mee wil bereiken. Eigen waarden en identiteit spelen daarbij een grote rol. Ik wil bijvoorbeeld dat elke leerling zich gewaardeerd en gezien voelt. Door persoonlijke aandacht te geven (bijvoorbeeld door ze te begroeten bij de deur) kan ik dat realiseren. Kort samengevat zijn de drie verschillende niveaus: wat doe ik, welk inzicht heb ik en wat voor docent wil ik zijn?

Bij de leerdoelen van de lerarenopleiding wordt het *triple loop* niveau meestal niet benoemd. Toch moet ik als beginnend docent een situatie kunnen *analyseren*, een eigen oplossing *creëren* en het resultaat daarvan kunnen *evalueren*. Iets nieuws leren begint met het doorlopen van de onderste niveaus, bijvoorbeeld het *onthouden* en *begrijpen* van pedagogische theorie. Maar alleen de theorie kennen is niet genoeg. Bij het zoeken van de oplossing voor een dilemma uit de praktijk, moet ik de theorie kunnen verbinden met die specifieke situatie. Ik ontwikkel dan een oplossingspatroon met onderliggende onderwijskundige bedoelingen. Zo heb ik mijn gesitueerde kennis uitgebreid. Het helpt als ik als student zoveel mogelijk geconfronteerd wordt met praktijkdilemma's. Video-casussen zijn hier uitermate geschikt voor. ■

Wat doe je als
leerlingen door je
uitleg blijven kletsen?

Lees meer over onderzoek door Walter Geerts, lerarenopleider aan de NHL, naar het gebruik, doel en effect van video-casussen in lerarenopleidingen op didactiefonline.nl